

De weg van de Onderwijswetenschappen

FONS VAN WIERINGEN
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

KEY NOTE ORD MAASTRICHT 2011

Inhoud

2

1. Sinds 40 jaar
2. Onderwijskunde en Onderwijswetenschappen
3. Opleidings- en onderzoeksvragen
4. Optimalisering als doel
5. Voorstellen Cie De Graaf
6. Vervolg Cie De Graaf: sectorplan
7. Instellingen of sectorplannen?
8. De komende jaren

Veertig jaren onderwijskunde

3

Ontstaan eind jaren 60/begin jaren 70

Elke universiteit had zijn pionier

❖ Groningen	Leon van Gelder
❖ Nijmegen	Elzo Velema
❖ Amsterdam	Philip Idenburg
❖ Utrecht	Jelle Sixma
❖ Leiden	Frans Kieviet
❖ VUA	Jacques Carpay
❖ Gent	Karel de Clerck
❖ Leuven	Cyriel de Keyser

Bovenbouwstudie vanuit pedagogiek

Influx vanuit onderwijssociologie, onderwijspsychologie en orthopedagogiek

Steviger inkadering Minister Van Kemenade: opleiding incl. onderbouw

Parallel opbouw onderzoeksinfrastructuur, vooral

SVO 1965

CITO 1968 (A.D. - Adriaan- de Groot)

Bijdragen van disciplines integreren

4

- Multidisciplinair: selecterend uit relevante disciplines
- Deelbijdragen integrerend
- Selectie- en integratiecriteria:
 - betere theorieën over leren en onderwijzen
 - verbetering van de onderwijspraktijk, optimalisering van het onderwijs

Onderdeel verbeteringsinfrastructuur

- NLO's
- SBD's
- LPC's
- GEU Educatieve uitgevers

Onderwijskunde en onderwijswetenschappen

5

- Jaren '75-'90 aanzienlijke aantallen studenten
- 1995 ruim 300 medewerkers onderwijskunde-opleidingen.
- 2010 vaste 50 personen
 - ✓ plus 44 tijdelijke medewerkers
 - ✓ waarvan 26 promovendi (vooral 2de geldstroom).
- Omvang wetenschappelijke staf 15 jaar tijd flink teruggelopen.

A-typische studentengroep

6

- Onderwijskunde als hoofdrichting: tussen de 800 en 1000.
- Instroom van nieuwe studenten tussen de 200 en 300.
- Veel doorstroomstudenten, weinig jonge vwo'ers.

- Een derde deeltijdstudenten
 - Vooral in de masterfase (meer dan de helft)
 - In de bachelorfase (20%)

Onderwijskunde onderdeel van Onderwijswetenschappen

7

Pedagogische wetenschappen

- Studenten ruim 3000. Minder dan 10% daarvan studeert in deeltijd.

Universitaire lerarenopleidingen

- Zes universitaire lerarenopleidingen (ulo's).
- Vaste staf 87 fte, daarnaast 32 onderzoekers en 50 promovendi.

Technische universiteiten

- Technische Universitaire Lerarenopleiding (tulo): Delft, Eindhoven en Twente.
- Eindhoven School of Education: 5 hoogleraren, 9 lectoren, 32 promovendi

Eerstegraads opleidingen in het hbo

- Bijna 30 programma's, ca. 1300 studenten.

Exacte en geesteswetenschappen

- Schoolvakken (vakdidactiek bv).

Onderwijskunde onderdeel van Onderwijswetenschappen

8

Gedrags- en maatschappijwetenschappen

- Onderwijs sociologie, vooral in de jaren tachtig en negentig.
- Psychologie bachelor: afstudeerroutes schoolpsychologie en onderwijspsychologie.
- Psychologie master: educational psychology en schoolpsychologie.
- Daarnaast expansie in cognitie- en neurowetenschappen.
- Specialisatie binnen economie.

Medische educatie

Nederlandse Vereniging voor Medisch Onderwijs (NVMO).

Vakgebied Medische Educatie is in de afgelopen vijftien jaar fors gegroeid.

- ✓ Ca. 20 hoogleraren actief (deels neventaak)
- ✓ Circa 60 – 70 promovendi.

Onderwijswetenschappen: gelden voor onderzoek en ontwikkeling

Wat telt mee?

- Eerste geldstroom wo
- Eerste geldstroom hbo (lectoraten)
- Tweede geldsubstromen
- Derde geldsubstromen
- Delen van CITO en SLO (ontwikkelingskant)
- Ontwikkelingsinzet vanuit de lumpsum van (hoge)scholen
- Idem vanuit desk. bevordering leraren/docenten?
- Ontwikkelingswerk vanuit programma's als Beta Techniek

- Schatting O&O 200 tot 250 miljoen euro
- Minder dan 1 % van onderwijsuitgaven
- Onderwijsraad norm van 1,7% onderwijsbudget landelijk
- 3% BNP in de Kennis- en Innovatieagenda

Opleidings- en onderzoeksvragen

10

- Fragmentatieprobleem onderzoeksgelden
- Optimalisering: zuigkracht van internationale publicatienormen vs. nationale doelen
- Geringe aantrekkingskracht vwo-ers
- Verhouding staf onderwijskunde en staf elders onderwijswetenschappen
- Continuïteitsprobleem (studentenaantallen; krimp staf)
- Multidisciplinair: selecterend uit relevante disciplines
 - Cyclus van bijdragende wetenschappen (vgl sociologie/economie)
 - Deelbijdragen integreren

Optimaliseringsproblemen

11

Selectie en integratiecriterium: optimalisering van het onderwijs

Ketentekort: lineair/interactief (bv kennisgemeenschappen)

- Rol LPC's en SBD's: marktorganisaties
- HBO lectoraten als nieuwe schakel?

Kwaliteitsprobleem

- Kwaliteitscriteria voor onderzoek en voor ontwikkelingswerk onhelder.

Onderbenutting door de praktijk

- Praktijk: weinig belangstelling voor kennis uit afgesloten en nieuw onderzoek.
- Vraagsturing : professionaliteit aan de kant van de gebruikers.
- Onderzoeker/onderwijzer: gescheiden of gemengde modellen?

Optimalisering: lectoren als schakel?

12

2010 circa 450 lectoren hiervan 20% in het domein 'leren en opvoeden':

- ICT en onderwijs;
- Identiteit;
- Leren;
- Onderwijs en innovatie;
- Pedagogiek en beroepsvorming.

Onderzoeksbudgetten lectoraten 2008

Geldstromen

Alle lectoraten

105 miljoen €

Leren en opvoeden

18 miljoen €

Optimalisering

13

Bezint voordat enz

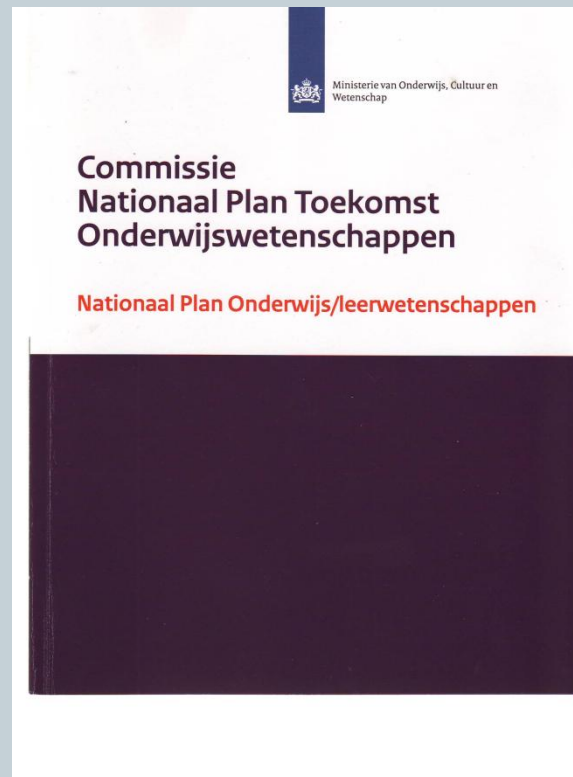
- Optimalisering \neq vernieuwing
- Sektevorming bestrijden: studiehuis, competentiegericht onderwijs
- Kleinschalig uitproberen
- Evidence based werken (aandeel evidentiegestuurd in *intermediate* beslissingen: 8%, 10%?)

Universiteiten worden meer en meer research universities

- Universiteiten: meer vanuit onderzoeksportfolio denkend
- Maar ook: valorisatie (= optimalisering) van kennis

Optimaal onderwijs?

- Aandacht voor basics: taal & rekenen; Nederlands, Engels en wiskunde
- Goed in basics betekent ook goed in andere domeinen?
- Stapeling van verwachtingen

Richting Cie De Graaf

15

Nationaal Plan Toekomst Onderwijs/leerwetenschappen Cie De Graaf

- Onderwijswetenschappen **aantrekkelijk maken voor studenten** en voor deelnemers uit de onderwijspraktijk;
- Versterken van de **aansluiting onderzoek – praktijk**;
- Opheffen versnippering door een **bundeling van capaciteit en middelen**;
- Voldoende inbreng **opkomende kennisgebieden**;
- Schakelfunctie tussen wetenschap en praktijk van **hbo-lectoraten** verankeren;
- **Professionaliteit in het onderwijsveld** tbv het benutten van kennis versterken.

Voorstellen Cie De Graaf

16

- Bundeling geldstromen: **coördinatie- en regieorgaan**, naar voorbeeld van ZonMW.
- Elke instelling: **instellingsspecifiek plan** voor de onderwijs/leerwetenschappen als domein, nieuwe studieroutes voor veel meer studenten.
- Een **landelijk** universitair **sectorplan** (volgt).
- Plan voor de **lectoraten**: schakelfunctie tussen wetenschap en praktijk
 - Universiteiten en hogescholen: platforms onderwijs/leerwetenschappen.
 - HBO-raad: kwaliteitscriteria voor educatie-lectoren.
- Professionalisering van het **onderwijsveld**: benutting van beschikbare kennis, vraagarticulatie, eigen kennisinbreng.

Vervolg De Graaf/Veerman/HOOP Sectorplannen nieuwe stijl

17

- Volgens een vast format;
- Gericht op **taakverdeling en concentratie**;
- Onafhankelijke en deskundige oordelen en **internationale benchmarking**;
- Redeneren **van buiten naar binnen**: behoeftes van maatschappij en werkveld;
- Behandelen onderwijs en onderzoek;
- Waar zinvol: wo en hbo in samenhang;
- Spelen in op ontwikkelingen in de European Higher Education Area en European Research Area.

Matrix: instellingen en sectoren

18

Twee vormen van profilering:

- **Sectorsgewijs**: taakverdeling op sectorniveau, op het gebied van onderwijs en onderzoek.

Verzameling van samenhangende disciplines of opleidingen aan universiteiten en hogescholen, inclusief het er aan gekoppelde onderzoek.

Sectoren niet op een te laag aggregatieniveau gedefinieerd.

- **Instellingsgewijs**: hoe profileert de instelling zich - nationaal en internationaal - ten opzichte van andere instellingen?
- Vgl duale organisaties: professionals vs beheerders

Instellingen of sectoren?

19

Sectorplannen

- Een aanpak via sectorplannen en via instellingsplannen: conflicteren?
- VSNU: een opvatting als “docenten, hoogleraren ... zijn veelal bereid de samenwerking te zoeken los van institutionele belangen”, illustreert het risico dat sectorplannen losgezongen raken van instellingsbeleid.

Mini-sectorplan via allianties van instellingen

- EUR, Delft en Leiden
- UvA en VU
- UU en Eindhoven
- Groningen, Enschede, Nijmegen?

Implicaties voor Onderwijswetenschappen?

Sectorplan Onderwijswetenschappen voor wo en hbo?

20

VSNU: gezamenlijke sectorplannen voor HBO en WO doen geen recht aan de verschillen tussen HBO en WO?

- Universitaire sectoren worden niet vanuit het bacheloronderwijs, maar **vanuit het onderzoek en graduate onderwijs** gedefinieerd.

Een verschillende aanpak voor hbo en wo is daarom gewenst?

- Voor het wo geldt dat sectorplannen minder gemakkelijk met het werkveld kunnen worden afgestemd. **Voor het wo** is beoordeling vooral een zaak van **internationale peers**.
- Geldt dat ook voor de Onderwijswetenschappen?

Vervolg De Graaf/Veerman/HOOP

Sectorplan: breedte

21

VOR Divisies

- Curriculum
- Onderwijs en Samenleving
- Hoger Onderwijs
- Lerarenopleiding en Leraarsgedrag
- Leren en Instructie
- ICT in Onderwijs en Opleiding
- Beroepsonderwijs, Bedrijfsopleidingen en Volwasseneneducatie
- Methodologie en Evaluatie
- Beleid en Organisatie
- Domeinspecifieke Aspecten van Onderwijs

ICO

- Innovative learning arrangements
- Teaching and teacher education
- Domain-specific instruction
- Educational design and curriculum development
- Schools and the societal context of education
- Assessment, evaluation and examination

Breedte: deelnemende universiteiten

22

9 van de 13

- Eindhoven Universiteit Technologie
- VU Amsterdam
- Leiden Universiteit
- Maastricht University/Maastricht Universiteit
- Universiteit van Amsterdam
- Universiteit Groningen
- Universiteit Twente
- Utrecht Universiteit
- Wageningen Universiteit

+ Open Universiteit

Breedte inperken?

23

- We doen nu bijna alles: klein Amerika
- Moeten we de volle breedte blijven doen?
- Is een gelaagdheid aan te brengen: bv. niveau a, b en c ambitie
 - Bewerken van kennis
 - Nieuwe kennis toevoegen
 - Integrale validering
- Op welke (2 à 3?) gebieden willen we internationaal sterk zichtbaar zijn?
- Op welke (2 à 3?) gebieden willen we voor het Nederlandse onderwijs cruciaal zijn?

Onderwijswetenschappen als de parel?

24

PROFIEL Universiteit ABC

Op basis van een uitstekende **reputatie** op de terreinen

Onderwijswetenschappen, Gezondheid en Exacte wetenschappen,
versterkt met Rechtsgeleerdheid, Letteren en Wijsbegeerte.

werken we aan

- activering van talent met
- **uitstekende Nederlands- en Engelstalige bacheloropleidingen** als basis voor **internationaal toonaangevende masterspecialisaties** op het snijvlak van **Onderwijswetenschappen, Gezondheid en Exacte wetenschappen**
- geënt op uitstekend fundamenteel en toegepast onderzoek
- met een stevige verankering in de regio
- voor studenten in alle levensfasen en van diverse culturele achtergronden
- in een open en inspirerende leer- en werkomgeving.

Tot slot: de komende jaren

25

1. **Doel: optimalisering** handhaven
2. **Opleidingen**
 - Werken aan hechte lokale verbanden
 - Activering van nieuwe kennisdomeinen in de opleidingen
 - Vwo-studenten op de aangehaakte veelbelovende terreinen
3. **In de pas met kennisinvesteringsquote** (min. 1.7%)
 - Onderzoek & ontwikkeling verbonden + fragmentatie opgelost
 - Evidence based: meer dan 8%, meer dan 10%?
 - Nationale en internationale publicatielijst (individueel)
4. **Meer leraren kennisgericht** (20%?)
 - Onderwijsveld: meer vanzelfsprekende receptie en kennisinbreng
 - Meer werkende leraren in de opleidingen